

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 342.9-053.6

Бойко Іван Володимирович,
старший науковий співробітник
ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна,
ORCID 0000-0002-1713-9098

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

У статті досліджено поняття інформаційної безпеки неповнолітніх. Розглянуто еволюцію поглядів і динаміку змін у підходах науковців до базової дефініції інформаційної безпеки неповнолітніх. Установлено, що структура інформаційної безпеки неповнолітнього є інформаційно-правовою системою складових, які визначаються закріпленням на національному та міжнародному рівнях інформаційно-правовим статусом неповнолітнього, обсягом його прав і свобод в інформаційній сфері, а також гарантіями їх реалізації.

Викладено авторське поняття “інформаційна безпека неповнолітніх”, а також сформульовано обґрунтовані пропозиції з удосконалення нормативно-правових актів у сфері інформаційної безпеки неповнолітніх.

Ключові слова: інформаційна безпека, право, неповнолітні, інформаційні права і свободи, запобігання, завдання шкоди, конфіденційність, захист, органи держави.

Сьогодні турбота про молоде покоління була й залишається в центрі уваги кожної держави світової спільноти на кожному історичному етапі її розвитку. При цьому будь-які зміни в парадигмі існування неодмінно призводять до модернізації цілей і завдань держави і суспільства в підготовці неповнолітніх до життя, убезпечення їх від можливих загроз. Незмінним для нашої держави залишається визнання людини як найвищої соціальної цінності, що вказано у ст. 3 Конституції України [1].

Темпи революційного розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій призвели не тільки до зміни наукових картин світу, а й до суттєвої трансформації самого життя. Як наслідок, людство опинилося і перед принципово новими можливостями, і перед принципово новими викликами. Консервативна за своєю природою система права відчуває суттєві складнощі, адже за таких умов від неї потребується динамізм і зміщення акцентів на прогнозування й упередження негативних проявів у суспільних відносинах. Особливо гостро це питання стоїть у визначенні поняття інформаційної безпеки неповнолітніх.

© Boiko Ivan, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.4\(54\).3](https://doi.org/10.36486/np.2021.4(54).3)

Issue 4(54) 2021

<http://naukaipravoohorona.com/>

Наукове підґрунтя вказаного напрямку у вітчизняній науці складають дослідження, присвячені правовому статусу, захисту прав і свобод неповнолітніх. За цим напрямом слід відзначити праці М.Р. Герасимчук, Е.В. Костіної, С.В. Кушнарьова, О.В. Лисенко, О.С. Можайкіної, К. Музиканта, Н.Б. Новицької, Н.В. Ортинської, С. Резніченко, О.В. Синегубова, О.Л. Чернецького, Н.В. Юськів та ін.

Слід виокремити також низку праць, в яких відображено проблему протистояння негативному впливу інформації на неповнолітніх. За цим напрямом чимало зроблено такими вченими, як І. Артемович, В.І. Галаган, В.Н. Ковальчук, В.В. Куницький, О.В. Лисенко, М.О. Мокряк, Т.Б. Перетятко, І.І. Припхан, О.Г. Радзівська та ін. Попри значний масив публікацій, дотичних до визначеної нами проблеми дослідження щодо визначення поняття інформаційної безпеки неповнолітніх, автори у своїх роботах не повністю розкрили цілісне бачення дефініції. Оскільки, вона не були об'єктом теоретичного дослідження, а тому наразі наявні в них ідеї, перспективні погляди не систематизовані, це і зумовлює актуальність та важливість дослідження цієї проблеми.

Метою статті є систематизація і узагальнення наукових поглядів та підходів учених-правників для дослідження сутності поняття інформаційної безпеки неповнолітніх, а також формулювання обґрунтованих пропозицій з удосконалення нормативно-правових актів у сфері інформаційної безпеки неповнолітніх.

Натепер визначення поняття інформаційної безпеки міститься в “Основних засадах розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки”, які затверджено Законом України від 9 січня 2007 р. № 537-V. У тексті під ключовим поняттям “інформаційна безпека” розуміється стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого запобігається завдання шкоди через: негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [2].

Основними принципи забезпечення інформаційної безпеки є: законність, баланс інтересів особи, суспільства і держави; комплексність; системність; інтеграція з міжнародними системами безпеки; економічна ефективність.

Крім того, необхідно констатувати, що сьогодні неможливо створити систему, захисту інформації якої не можна буде зламати, основним принципом може бути створення такого механізму захисту, вартість злому якого буде дорожчою за інформацію, яку можна отримати. Водночас *захист інформації* – це сукупність інформаційно-правових, адміністративних, організаційно-управлінських, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї неповнолітніх. Тому державі необхідне впровадження програмних засобів безпеки, які вмонтовані до складу програмного забезпечення системи і є потрібними для виконання функцій захисту інформаційної безпеки (далі – ІБ) людини та громадянина, у т.ч. неповнолітніх.

Сьогодні вирішення проблеми ІБ неповнолітніх у державі має здійснюватися шляхом: 1) створення повнофункціональної інформаційної інфраструктури держави та забезпечення захисту її критичних елементів; 2) підвищення рівня координації діяльності державних органів щодо виявлення, оцінки і прогнозування загроз ІБ неповнолітніх, запобігання таким загрозам та забезпечення ліквідації їх наслідків,

здійснення міжнародного співробітництва з цих питань; 3) вдосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення ІБ неповнолітніх, зокрема захисту інформаційних ресурсів, протидії комп'ютерній злочинності, захисту персональних даних, а також правоохоронної діяльності в інформаційній сфері; 4) розгортання та розвитку Національної системи конфіденційного зв'язку як сучасної захищеної транспортної основи, здатної інтегрувати територіально розподілені інформаційні системи, в яких обробляється конфіденційна інформація щодо неповнолітніх.

Слід зазначити, що зміст двох базових категорій, які є визначальними для правових основ інформаційної безпеки неповнолітнього – *інформаційні права і свободи неповнолітнього, а також права і свободи неповнолітнього в інформаційному суспільстві*. Під інформаційними правами і свободами необхідно розуміти комплекс прав, похідних від свободи інформації, як фундаментального права неповнолітнього, до яких необхідно відносити: а) інформаційні права, що пов'язані з особою (особистістю) неповнолітнього; б) право власності на інформацію; в) право на доступ до інформації; г) свободу поширення інформації в будь-який законний спосіб; ґ) право на безпечне інформаційне середовище.

При розгляді доктринальних підходів до визначення ключового поняття враховуємо, що діалектика вивчення феномена ІБ неповнолітніх у інформаційному праві проявляється у тому, що цей напрям є відносно новим, проте стрімко оновлюваним у зв'язку з дією екстраправових чинників, таким, що викликає інтерес у багатьох науковців. Через це важливою є не тільки кількість публікацій, а й вибудовування чітко окресленої системи знань, що слугуватиме підґрунтям для подальшої правотворчої та правозастосовної діяльності.

Отже, сучасний етап розвитку інформаційного права як науки, що є напрямом наукових досліджень у складі юридичних наук, яка визначає суспільні відносини стосовно інформації як суспільного ресурсу функціонування інформаційних систем, з метою забезпечення задоволення потреб, інтересів людини та громадянина, у т.ч. неповнолітнього, соціальних спільнот, суспільства, держави, міжнародного співтовариства. Характеризується тим, що в її оточенні активно розвивається теорія інформаційного права, до якої належить і поняття ІБ неповнолітніх. Їх інституціональне оформлення відбувається завдяки низці наукових досліджень, які складно кваліфікувати за поглядами авторів як однотипні. У зв'язку з цим, постає потреба у виділенні тих фундаментальних компонентів, які набули усталеності та можуть слугувати підвалинами для формування теоретичних засад щодо визначення поняття ІБ неповнолітніх. Цілком погоджуємося з позицією Ю.П. Сурміна, який зазначає, що “наука стає настільки складною, багатоманітною, величною, що сама перетворюється на предмет наукових досліджень” [3, с. 10].

З огляду на зазначене вище, постає потреба у встановленні об'єктних складників ІБ неповнолітніх, що мають бути охоплені правовим регулюванням. За нашою концепцією, такий вид правового регулювання доцільно не обмежувати лише рівнем окремого індивідуума, а, з огляду на соціальний характер життя людини, включити рівні суспільства і держави. Тому, на нашу думку, об'єктними складниками ІБ неповнолітніх із позицій необхідності інформаційно-правового регулювання виступають:

- **на рівні особи:** 1) захист комплексу інформаційних прав неповнолітнього (право на інформацію; на освіту, на безпечне інформаційне середовище тощо);

2) забезпечення комплексу прав людини, що пов'язаний з підтриманням або поновленням статусу особистості в комунікаційних процесах (захист персональних даних, честі й гідності особи, забезпечення конфіденційності, приватності та недоторканності, включаючи онлайн-недоторканність); 3) здійснення: обмежень у реалізації права на інформацію (захист від потенційних інформаційних ризиків, що можуть негативно вплинути на життя, здоров'я, фізичний, психологічний, духовний розвиток неповнолітнього як особистості; дія таємниці, у т.ч. державної, банківської, медичної, таємниці усиновлення тощо); превентивних профілактичних заходів або припинення правопорушень, вчинених неповнолітніми і пов'язаних з інформацією або об'єктами інформаційної інфраструктури (завідомо неправдивий виклик неповнолітнім спеціальних служб); 4) порушення авторських прав; заклики до непокори представникам органів державної влади; цькування однолітків (булінг, у т.ч. кібербулінг), самовільне втручання в роботу телекомунікаційних мереж; руйнація апаратного чи програмного забезпечення, розповсюдження комп'ютерних вірусів тощо); 5) встановлення й доказ фактів та притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності суб'єктів інформаційних правовідносин, винних у порушенні ІБ неповнолітніх, у т.ч. в інформаційному насильстві;

• **на рівні суспільства:** 1) створення належних умов для розбудови в Україні інформаційного суспільства з перспективою його переростання у суспільні знання; 2) стимулювання безпечної та відповідальної інформаційної правової поведінки як громадян, у т.ч. неповнолітніх, так і суспільства загалом, що впливає на формування особистісної картини світу неповнолітньої особи, її моральні устої; 3) підняття авторитету та ролі батьків у здійсненні належного контролю за поведінкою неповнолітніх в інформаційному просторі, батьківської відповідальності у разі вчинення їхніми неповнолітніми дітьми інформаційних правопорушень як адміністративних, так і кримінальних проступків та злочинів.

• **на рівні держави:** 1) концептуальна трансформація нормативно-правових актів з питань ІБ щодо включення до них механізмів правової реалізації норм права на рівні особистості, у т.ч. неповнолітньої особи; 2) стимулювання розвитку наукових, науково-технічних досліджень не тільки в галузі ІБ суспільства й держави, а й щодо забезпечення інформаційної безпеки неповнолітнього; 3) імплементація до законодавства нашої держави правових норм, що відповідають вимогам міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ), гармонізація інформаційного законодавства України із законодавством Європейського Союзу в частині забезпечення ІБ неповнолітніх.

Слід зазначити, що є обов'язковим дотримання низки стандартів у сфері інформаційно-правового забезпечення ІБ неповнолітніх, визначених міжнародними зобов'язаннями України, що впливають із основних міжнародно-правових актів, які Україна ратифікувала у сфері захисту прав дітей та неповнолітніх, серед яких:

• *Конвенція ООН про права дитини, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН від 20 листопада 1989 р., ратифікована Постановою Верховної Ради Української РСР від 27.02.1991 № 789-XII [4].* У положеннях правових норми цієї Конвенції передбачено встановлення міжнародних стандартів та норми захисту прав дітей та неповнолітніх для всіх держав-учасниць ООН, а саме: 1) застосовувати до дітей та неповнолітніх у крайньому випадку затримання, а також не наполягати на

арешті чи ув'язненні; 2) враховувати те, що жодна дитина та неповнолітній: не повинні піддаватися катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання; має право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оскаржувати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії; 3) гуманно ставитись до кожної позбавленої волі дитини, у т.ч. неповнолітнього, а також ставитися з повагою до гідності її особи з урахуванням потреб її віку.

Крім того, у чинних правових нормах зазначеної Конвенції вказано, що держави-учасниці: забезпечують: *інформацією всі прошарки суспільства*, зокрема батьків і дітей, щодо здоров'я і харчування дітей, гігієни, санітарії середовища перебування дитини і запобігання нещасним випадкам, а також доступу до освіти та підтримки у використанні цих знань; *доступність інформації* і матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей та неповнолітніх.

• *Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправи правосуддя щодо неповнолітніх ("Пекінські правила") від 29 листопада 1985 р.*, прийняті і проголошені резолюцією 40/33 Генеральної Асамблеї ООН [5]. У положеннях правових норм Мінімальних стандартів правил ООН, що стосуються відправи правосуддя щодо неповнолітніх, у межах кожної національної юрисдикції слід докласти зусиль для прийняття комплексу законів, правил та положень, що стосуються безпосередньо неповнолітніх правопорушників, установам та органам, до функцій яких входить відправлення правосуддя щодо неповнолітніх, які покликані: а) задовольняти різні потреби неповнолітніх правопорушників, захищаючи їх основні права; б) задовольняти потреби суспільства; в) проводити в життя такі правила неухильно та об'єктивно; в) будь-яке припинення справи, пов'язане з його передачею у відповідні громадські чи інші служби, потребує згоди неповнолітнього або його або її батьків або опікуна, умови, що таке рішення про передачу справи підлягає перегляду компетентним органом влади на підставі заяви; г) встановлювати вік кримінальної відповідальності у правових системах, у яких визнається поняття віку кримінальної відповідальності для неповнолітніх, нижня межа такого віку не повинна встановлюватися на надто низькому віковому рівні, враховуючи аспекти емоційної, духовної та інтелектуальної зрілості; г) спрямовувати систему правосуддя щодо неповнолітніх насамперед на забезпечення благополуччя неповнолітнього та забезпечення того, щоб будь-які заходи впливу на неповнолітніх правопорушників були завжди співмірні як з особливостями особистості правопорушника, так і з обставинами правопорушення; д) забезпечувати право неповнолітнього на конфіденційність має поважатися на всіх етапах, щоб уникнути заподіяння їй чи йому шкоди через непотрібну гласність чи шкоду репутації. *Не повинна публікуватися жодна інформація, яка може вказувати на особу неповнолітнього злочинця*; е) забезпечити контакти між органами правопорядку та неповнолітнім правопорушником, які здійснюються таким чином, щоб поважати правовий статус неповнолітнього, сприяти добробуту неповнолітнього та уникати заподіяння їй чи йому шкоди, з належним урахуванням обставин справи; є) суворо конфіденційно зберігати матеріали справ

неповнолітніх правопорушників, які не повинні передаватися третім особам. Доступ до таких матеріалів має бути обмеженим навколо осіб, які безпосередньо займаються розслідуванням цієї справи, або інших осіб, які мають відповідні повноваження тощо.

Отже, Мінімальні стандартні правила ООН повинні бути спеціально сформульовані так, щоб вони могли застосовуватися в межах різних правових систем і водночас встановлювати деякі мінімальні стандарти у поводженні з неповнолітніми правопорушниками за будь-якого наявного визначення неповнолітнього та за будь-якої системи поводження з неповнолітнім правопорушником. Правила у всіх випадках повинні застосовуватися неупереджено і без будь-яких відмінностей. Наприклад, раси, кольору шкіри, статі, мови, віросповідання, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового чи іншого становища.

Разом з тим, у правових нормах *Керівних принципів запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Ріадські керівні принципи) від 14 грудня 1990 р.*, прийняті резолюцією 45/112 Генеральної Асамблеї ООН [6], вказано про необхідність держав-учасниць ООН заохочувати засоби масової інформації, зокрема: *відображати позитивну роль молоді у суспільстві; забезпечувати доступ молодим людям до інформації та матеріалів з найрізноманітніших національних та міжнародних джерел; зводити до мінімуму показу матеріалів на телебаченні та кінематографі, які пов'язані з порнографією, наркотиками та насильством, та зображати насильство та експлуатацію негативно, а також особливо уникати показу дітей та неповнолітніх, жінок та особистих стосунків у принижувальній гідності формі та пропагувати принципи рівноправності.*

Таким чином, нами проаналізовано зміст основних міжнародно-правових актів у сфері захисту прав дітей та неповнолітніх, ратифікованих Верховною Радою України, а також, беручи до уваги особливості національного законодавства, необхідно наголосити, що під час реалізації заходів адміністративного примусу забезпечення ІБ неповнолітніх здійснюється відповідними державними органами, які, крім загальних принципів своєї діяльності, мають дотримуватись низки міжнародно-правових стандартів: 1) пріоритету прав та інтересів неповнолітнього. Під час застосування всіх заходів щодо прав та інтересів неповнолітнього мають дотримуватись в повному обсязі (наприклад, право на задоволення потреб неповнолітнього, право повідомлення батьків або осіб, що їх замінюють, про затримання неповнолітнього та інші примусові заходи, які до нього застосовані, негайно); 2) мінімальних стандартів правил ООН, що стосуються відправи правосуддя щодо неповнолітніх ("Пекінські правила") від 29.11.1985, які передбачають конфіденційність. Тобто право неповнолітнього на конфіденційність повинно поважатися на всіх етапах здійснення правосуддя для того, щоб уникнути заподіяння йому шкоди через непотрібну гласність або через шкоду репутації; 3) пріоритету виховних та запобіжних заходів у протидії правопорушенням, вчиненим неповнолітніми. Пріоритет заходів загальної та індивідуальної профілактики з боку поліцейських підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, й водночас застосування в крайньому випадку щодо неповнолітніх таких заходів

адміністративного примусу як затримання, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних заходів та інших.

Разом з тим, інформаційно-правова безпека неповнолітнього є невід'ємною частиною ІБ людини та громадянина, у т.ч. неповнолітнього, яка спрямована на застосування правових механізмів для захисту інформаційного права і свобод людини у забезпечення неповнолітнього від непризначеної для нього інформації та упередження інформаційних деліктів. Специфіка цього виду безпеки з позиції інформаційного права полягає у поєднанні забезпечувальних та заборонних чи обмежувальних заходів. Наприклад, разом із забезпеченням права неповнолітнього на доступ до інформації вступає в дію обмеження такого доступу через наявність таємниці (державної, банківської, медичної, таємниці усиновлення чи таємниці штучного запліднення від донора тощо). Отже, ІБ безпека неповнолітніх як один із видів ІБ тісно пов'язаний із такими правовими категоріями, як “правова культура”, “правове виховання”, “правова просвіта”, “правова свідомість”, “безпечне інформаційне середовище” тощо. Завдяки комплексному використанню інформаційно-правової безпеки можлива превенція інформаційних деліктів, що вчиняються неповнолітніми.

Слід зазначити, що натеper низка фундаментальних положень, розроблених О.О. Золотар, є принципово важливими для формування теорії інформаційної безпеки особи, в т.ч. неповнолітнього. Водночас, тут є й широке поле для наукової дискусії. Однією з таких позицій є трактування дослідником поняття *“інформаційна безпека людини”*, під яким пропонується розуміти: “захищеність людини від шкоди або інших небажаних результатів для її гідності та вільного розвитку, які завдаються негативними інформаційними впливами і порушенням її інформаційних прав та свобод, і полягає у гарантуванні можливості задоволення своїх інформаційних потреб і свободи інформації, а також приязного інформаційного середовища” [7, с. 15].

Отже, О.О. Золотар надає перевагу не “стану захищеності”, а самій “захищеності”, що суттєво розширює семантичне поле поняття, оскільки включає в себе не лише стан, а й процес і результат діяльності. А ще авторське бачення базується не на згадці про загрози, а на зверненні до негативних інформаційних впливів і порушень інформаційних прав і свобод. У такий спосіб загрози й ризики, що мають високу частотність уживання у наукових доробках з питань ІБ, в даному випадку мають більш чітку конфігурацію. Особливо важливими є компоненти, що нерозривно пов'язані із вченням про права і свободи людини “гідність”, “вільний розвиток”, “інформаційні права та свободи”, “задоволення інформаційних потреб”, “свобода інформації”, “приязне інформаційне середовище”. Однак наведена дефініція не є вичерпною. Авторське тлумачення не залишає місця для суб'єктно-об'єктних відносин у частині забезпечення проголошеної захищеності. Незрозуміло, у який спосіб вона досягається, завдяки чому, яке місце права у цих процесах. Крім того, гарантування можливостей абсолютно не означає їх реального втілення. Автор недооцінює роль інформаційної безпеки у збереженні життя і здоров'я людини та громадянина (що є вкрай актуальним для досліджень з ІБ неповнолітніх), означаючи лише гідність та вільний розвиток.

Характерно, що пріоритет негативних інформаційних впливів порівняно із загрозами і ризиками притаманний і іншій представниці НДІ інформатики і

права НАПрН України – О.Г. Радзівевській. Досліджуючи правові засади протидії негативним інформаційним впливам на неповнолітніх в Україні, вона бере за основу запозичене з військових наук визначення, згідно з яким ІБ особи є станом захищеності “психіки та свідомості людини від небезпечних інформаційних впливів: маніпулювання, дезінформування, спонукання до девіантної поведінки” [8, с. 91]. Безумовно, з позицій тематичної спрямованості, дослідження вказаного автора є зручним, оскільки акцентується саме на небезпеці інформаційних впливів із подальшою їх конкретизацією. Однак із позицій правової науки подібна дефініція не здатна задовольнити принципи релевантності, оскільки не містить жодного натяку на інформаційно-правове регулювання інформаційних відносин у сфері ІБ неповнолітніх.

Значно більше нам імпонує підхід, запропонований В.М. Остроуховим і В.В. Петриком. Учені пропонують розмежовувати розуміння ключового поняття у вузькому і широкому сенсі. Вузьке розуміння за своєю суттю відповідає інформаційно-психологічній безпеці: “...стан захищеності психіки людини від негативного впливу, який здійснюється шляхом упровадження деструктивної інформації у свідомість і (або) у підсвідомість людини, що призводить до неадекватного сприйняття нею дійсності” [9, с. 136]. Широке розуміння охоплює низку елементів, у тому числі рівень підготовленості людини, за якого унеможливорюється шкідливий вплив інформаційних загроз; здатність держави створити можливості для задоволення потреб особистості в інформації; захищеність людини від інформаційних небезпек [9, с. 136–137]. Отже, перевагою такого бачення є поєднання когнітивно-емоційної діяльності окремого суб’єкта інформаційних відносин з імпліцитно висловленими функціями держави з управління та застосування відповідних технологій.

Найбільш прийнятним для формування цілісної теорії забезпечення ІБ неповнолітнього нам здається визначення, запропоноване у словнику “Стратегічні комунікації” Т.В. Поповою і В.А. Ліпканом. За їх інтерпретацією, інформаційна безпека людини – це: “...складова національної безпеки, свідомий цілеспрямований вплив суб’єкта управління на загрози та небезпеки, за якого державними та недержавними інституціями створюються необхідні та достатні умови для реалізації інформаційних прав людини” [10, с. 138]. Сильною стороною наведеної дефініції є, *по-перше*, вказівка на нерозривний зв’язок ІБ із національною безпекою; *по-друге*, розуміння того, що ІБ досягається в результаті діяльності певних суб’єктів, серед яких представлений і державний, і недержавний сектори; *по-третє*, чітко визначається сутність і цілі такої діяльності. Виходячи з цього, виникають усі підстави у подальшому творчо розвивати такий варіант інтерпретації поняття для науково обґрунтованого формування дефініції “інформаційна безпека неповнолітніх”.

Отже, за відсутності єдиного офіційного тлумачення поняття ІБ неповнолітнього у сучасних правових дослідженнях відсутній єдиний погляд на розуміння ключового поняття, що обумовлено специфікою тематики і завданнями, які стоять перед ученими. Зазвичай увага науковців звернена на рівень ІБ держави, хоча є й перші кроки на шляху наукової інтерпретації основних положень ІБ неповнолітнього. Попри намагання науковців найбільш точно встановити сутність поняття

“інформаційна безпека особистості”, є необхідність вже на цьому етапі розглядати його в якості родового із подальшою диференціацією на види, зокрема з урахуванням уразливих верств суспільства, як-от: “інформаційна безпека дитини”, “інформаційна безпека неповнолітніх” тощо. Подібна позиція зумовлена необхідністю захисту тих категорій населення, які потребують його найбільше.

Виокремлення неповнолітніх у якості самостійної категорії учасників інформаційно-правових відносин детермінується низкою причин. Насамперед слід мати на увазі вікові, психологічні, фізіологічні, соціально-поведінкові особливості неповнолітньої особи, яка вже відійшла від специфіки малолітніх, але ще не набула повною мірою дієздатності. На це нашаровуються відмінності від аналогічних попередніх поколінь, які виростили за інших історичних умов, поза впливом інформаційного простору. Слід також урахувати, що на сучасному етапі процеси правової соціалізації особистості, зокрема кіберсоціалізації, супроводжуються ментальним протистоянням в аксіологічній системі координат, випробуванням на вірність обраних ідеологем, а то і суттєвим послабленням морального “імунітету” під впливом медіасфери. Наявність первинних знань у галузі інформаційних технологій, широке розповсюдження гаджетів у побуті нерідко підштовхують неповнолітніх до перших спроб учинення інформаційних правопорушень, що може призводити до зміни статусу особи від потенційної жертви шкідливої інформації до джерела інформаційних загроз. З урахуванням масового охоплення неповнолітніх інформацією через медіапростір, соціальні мережі, засоби комунікації подібні явища можуть набувати масштабів своєрідної “епідемії” і перерости у проблему на рівні національної безпеки України в цілому, у т.ч. внутрішньої безпеки держави, зокрема. Водночас відзначається відсутність як на рівні офіційного, так і доктринального правового тлумачення поняття “інформаційна безпека неповнолітнього”.

Таким чином, ураховуючи викладене, ми доходимо висновків:

1. Натепер, на нашу думку, під інформаційною безпекою неповнолітніх слід розуміти систему інформаційно-правових, адміністративних, організаційно-управлінських, технологічних і психолого-педагогічних засобів впливу на загрози й небезпеки щодо стану захищеності життєво важливих інтересів особи, яка знаходиться на етапі своєї соціалізації й неповної дієздатності, для запобігання завдання їй шкоди від негативного впливу інформаційного середовища, несанкціонованого розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації для забезпечення відповідними державними органами необхідних та достатніх умов для реалізації інформаційних прав і свобод неповнолітніх, а також прав і свобод неповнолітніх в інформаційному суспільстві.

2. Кабінету Міністрів України необхідно видати розпорядження про утворення незалежного органу, уповноваженого з інформаційної безпеки дітей та неповнолітніх, діяльність якого має бути спрямована на реалізацію політики держави щодо забезпечення інформаційної безпеки дітей та неповнолітніх, захист їх прав і свобод в інформаційній сфері, зокрема, права на доступ до публічної інформації та захист персональних даних тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. № 30. Ст. 141.
2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 р. № 537-V. Відомості Верховної Ради України від 23.03.2007. № 12. Ст. 102.
3. *Сурмін Ю.П.* Майстерня вченого: підручник для науковця. Київ: Навч. метод. центр “Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2006. 302 с.
4. Про ратифікацію Конвенції про права дитини: Постанова Верховної Ради Української РСР від 27 лютого 1991 р. № 789-XII. Відомості Верховної Ради УРСР від 26.03.1991 № 13. Ст. 145.
5. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (“Пекинские правила”) от 29.11.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211/print (дата звернення: 11.11.2021).
6. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций для предупреждения преступности среди несовершеннолетних от 14.12.1990. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_861 (дата звернення: 11.11.2021).
7. *Золотар О.О.* Правові основи інформаційної безпеки людини: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2018. 36 с.
8. *Радзієвська О.Г.* Правові засади та пріоритети розвитку протидії негативним інформаційним впливам на дітей. Інформація і право. 2017. № 2 (21). С. 88–98.
9. *Остроухов В., Петрик В.* До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України. Політичний менеджмент. 2008. № 4. С. 135–141.
10. *Попова Т.В., Ліпкан В.А.* Стратегічні комунікації : словник / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ: О. С. Ліпкан, 2016. 416 с.

REFERENCES

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No 254k / 96-VR. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine dated July 23, 1996 No 30. Art. 141 [In Ukrainian].
2. On the Basic Principles of Information Society Development in Ukraine for 2007–2015: Law of Ukraine of January 9, 2007 No 537-V. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine dated March 23, 2007 No 12. Art. 102 [In Ukrainian].
3. *Surmin, Yu.P.* (2006). *Maysternya vchenoho: pidruchnyk dlya naukovtsya*. “Scientist’s Workshop”: a textbook for a scientist. Kyiv: Textbook. Method. Center “Consortium for Improving Management Education in Ukraine”. 302 p. [In Ukrainian].
4. On the Ratification of the Convention on the Rights of the Child: Resolution of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR of February 27, 1991 No 789-XII. Bulletin of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR dated March 26, 1991. No 13. Art. 145 [In Ukrainian].
5. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the “Beijing Rules”) of 29.11.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211/print (Date of Application: 11.11.2021) [In Russian].
6. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency of 12/14/1990. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_861 (Date of Application: 11.11.2021) [In Russian].
7. *Zolotar, O.O.* (2018). *Pravovi osnovy informatsiynoyi bezpeky liudyny*. “Legal Bases of Human Information Security”: author’s ref. Doct. Sci. (Law): 12.00.07. Kharkiv. 36 p. [In Ukrainian].
8. *Radziievska, O.H.* (2017). *Pravovi zasady ta priorytety rozvytku protydyi nehatyvnyim informatsiynym vplyvam na ditey*. “Legal Bases and Priorities of Development of Counteraction to Negative Information Influences on Children”. Information and Law 2 (21), 88–98 [In Ukrainian].
9. *Ostroukhov, V., Petryk, V.* (2008). *Do problemy zabezpechennya informatsiynoyi bezpeky Ukrainy*. “On the Issue of Ensuring Information Security of Ukraine”. Political Management 4, 135–141 [In Ukrainian].
10. *Popova, T.V., Lipkan, V.A.* (2016). *Stratehichni komunikatsiyi*. “Strategic Communications”: dictionary / for general. ed. Lipkan V.A. Kyiv: O.S. Lipkan. 416 p. [In Ukrainian].

Boiko Ivan,Senior Staff Scientist of the State Research
Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-1713-9098**LEGAL REGULATION IN THE FIELD OF INFORMATION
SECURITY OF MINORS**

Research article examines the concept of an information security of minors as a state of protection of vital interests of minors, in which the prevention of harm to him through the negative information impact. The evolution of views and the dynamics of changes in the approaches of scientists to the basic definition of information security of minors are considered.

A number of studies have been singled out, which reflect the problem of the negative impact of information on minors. Despite the considerable number of publications related to the issue we have identified, the authors in their study have not fully revealed a holistic vision of the definition.

Determinants for the legal basis of information security of a minor are the content of two basic categories, which consist of information rights and freedoms of a minor, as well as the rights and freedoms of a minor in the informational society. It has been established that the structure of information security of a minor as a set of administrative-legal, organizational-administrative, technological, psychological-pedagogical (element of which is cybersecurity of a minor) is an information-legal system of the components determined by national and international information and legal status of a minor. The scope of his rights and freedoms in the information sphere, as well as guarantees of their implementation.

The content of the main international legal acts in the field of protection of the rights of children and minors, ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine, has been analyzed.

It has been determined that informational rights and freedoms of minors are a set of rights derived from freedom of information as a fundamental right of a minor, which includes: 1) information rights related to the person (identity) of a minor; 2) ownership of information; 3) the right to access information; 4) freedom to disseminate information in any lawful manner; 5) the right to a secure information environment. It has been found out that the information security of a minor is both a state and a process, as it is an integral part of life, in which the minor is constantly under the influence of specific information influences. Currently, different categories of minors are in different conditions regarding the possibility of exercising their rights and freedoms in the information sphere, which determines their degree of protection in the information society, types and intensity of dangers that threaten them.

© Boiko Ivan, 2021

The author's concept of "information security of minors" is stated, and also the substantiated suggestions on the perfection of normative-legal acts in the field of information security of minors are formulated.

Keywords: information security, law, minors, information rights and freedoms, prevention, harm, confidentiality, protection, state bodies.

Отримано 29.11.2021